

УДК 378.4(477.74)

*Л. М. Іваніченко***ІВАН ПЕРЕДЕРІЙ — П'ЯТИЙ КЕРІВНИК
ОДЕСЬКОГО ІНДУСТРІАЛЬНОГО ІНСТИТУТУ.
СТОРІНКИ ЖИТТЯ (1897–1972)**

Іваніченко Лілія Михайлівна, к. і. н., доц. кафедри історії та етнографії України, e-mail: Lilija.istorik@Gmail.com

Одеський національний політехнічний університет,
пр-т Шевченка, 1, м. Одеса, 65044, Україна

АНОТАЦІЯ

Стаття розкриває основні події з життя Івана Яковича Передерія, який був директором Одеського робітничого індустріального інституту (Одеського політехнічного університету) у 1931–1933 роках. Вперше в науковий обіг введені дані з «Особової справи» І. Передерія як червоноармійця 1923–1930 рр. З розвідки видно, що Іван Якович пройшов дві світові війни, пережив кілька політичних режимів, отримав низку бойових нагород. Починаючи служити рядовим «старої армії» Тимчасовго уряду, під час більшовицького перевороту він вступає до лав Червоної Армії. Виступаючи на боці більшовиків, Іван Передерій воює проти українських національних сил. Під час та після Другої світової війни його нагороджують орденом «Червона Зірка», медалями «За бойові заслуги», «За оборону Одеси», «За оборону Сталінграда» та «За перемогу над Німеччиною у Великій Вітчизняній війні 1941–1945 рр.». Показано, що керівна діяльність інженера Передерія, вихованця Одеського політехнічного інституту, нерозривно пов'язана з роботою в партії в якості інструктора обкому КПУ по вишах, заступником секретаря партійного комітету інституту, головою групи народного контролю та ін. Таким чином, висвітлено основні сторінки життя людини радянського часу, але з нетиповою для партійних робітників біографією.

Ключові слова: *Одеський політехнічний інститут; Іван Передерій; Одеський вечірній робітничий індустріальний інститут; кафедра технології металів та металознавства; Комуністична партія; Румунський фронт; Червона Гвардія; Південний фронт; Приморська армія.*

Л. М. Іваниченко

**ИВАН ПЕРЕДЕРИЙ — ПЯТЫЙ РУКОВОДИТЕЛЬ
ОДЕССКОГО ИНДУСТРИАЛЬНОГО ИНСТИТУТА.
СТРАНИЦЫ ЖИЗНИ (1897–1972)**

Иваниченко Лилия Михайловна, к. и. н., доц. кафедры истории и этнографии Украины, e-mail: Lilija.istorik@Gmail.com

Одесский национальный политехнический университет,
пр-т Шевченко, 1, г. Одесса, 65044, Украина

АННОТАЦИЯ

Статья раскрывает основные события из жизни Ивана Яковлевича Передерия, который был директором Одесского рабочего индустриального института (Одесского политехнического университета) в 1931–1933 годах. Впервые в научное обращение введенные данные из «Личного дела» И. Передерия как красноармейца 1923–1930 гг. Из исследования видно, что Иван Яковлевич прошел две мировых войны, пережил несколько политических режимов, получил ряд боевых наград. Начиная служить рядовым «старой армии» Временного правительства, во время большевистского переворота он вступает в ряды Красной Армии. Выступая на стороне большевиков, Иван Передерий воюет против украинских национальных сил. Во время и после Второй мировой войны его награждают орденом «Красной звезды», медалями «За боевые заслуги», «За оборону Одессы», «За оборону Сталинграда» и «За победу над Германией в Великой Отечественной войне 1941–1945 гг.». Показано, что руководящая деятельность инженера Передерия, воспитанника Одесского политехнического института, неразрывно связана с работой в партии в качестве инструктора обкома КПУ по вузам, заместителем секретаря партийного комитета института, председателем группы народного контроля и др. Таким образом, отражены основные страницы жизни человека советского времени, но с нетипичной для партийных рабочих биографией.

Ключевые слова: *Одесский политехнический институт; Иван Передерий; Одесский вечерний рабочий индустриальный институт; кафедра технологии металлов и металловедения; Коммунистическая партия; Румынский фронт; Красная Гвардия; Южный фронт; Приморская армия.*

L. M. Ivanichenko

**PEREDERIY IVAN YAKOVYCH — THE FIFTH HEAD
OF THE ODESSA INDUSTRIAL INSTITUTE (ODESSA
NATIONAL POLYTECHNIC UNIVERSITY).
PAGES OF LIFE (1897–1972)**

Ivanichenko Liliya Mykhaylivna, PhD in History, Assoc. Prof. at the History and Ethnography of Ukraine Department, e-mail: Liliya.istorik@gmail.com

Odessa National Polytechnic University
1 Shevchenko avenue, Odessa, 65044, Ukraine

ABSTRACT

The article reveals the main events in the life of Ivan Yakovlevich Perederiy who was the head of the Odessa Industrial Institute (Odessa Polytechnic University) in 1931–33. For the first time in the scientific treatment, the data entered from the personal file of I. Perederiy as a Red Army soldier from 1923 to 1930. It can be seen from the secret service that Ivan Yakovlevich went through two World Wars, experienced several political regimes, received a number of military awards. Starting to serve as an rank-and-life of «old Army» the Provisional Government, during the Bolshevik coup he joins the Red Army. Speaking on the side of the Bolsheviks, Ivan Perederiy is fighting against Ukrainian national forces. During and after the Second World War he was awarded the Order «Red Star», medals «For Military Merit», «For the Defense of Odessa», «For the Defense of Stalingrad» and «For Victory over Germany in the Great Patriotic War 1941–1945». It is shown that the leading activity of the engineer Perederiy, a pupil of the Odessa Polytechnic Institute, is inextricably linked with the work in the party as an instructor of the Regional Committee of the Communist Party of Ukraine for universities, deputy secretary of the party committee of the institute, chairman of the group of people's control, etc. Thus, the main pages of the life of a Soviet man time, but atypical for party workers' biography.

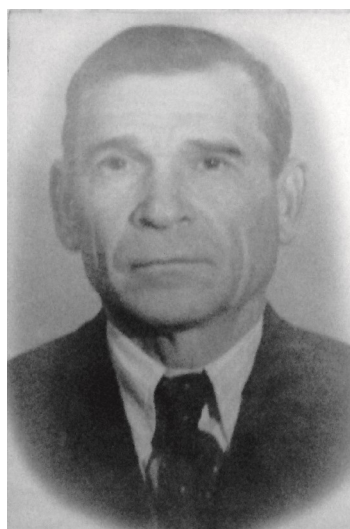
Key words: *Odessa Polytechnic Institute (University); Ivan Perederiy; Odessa Evening Laboratory Industrial Institute; The Department of Technology of Metals and Metallography; Communist Party; Romanian Front; Red Guard; Southern Front (Soviet Union); The Separate Coastal Army.*

Передерій Іван Якович був директором індустріального інституту зовсім недовго. Але чому саме його, українця за походженням, обрали на цю посаду в далекі 30-ті роки минулого

століття? Та чи не втратив він свій авторитет згодом? Метою розвідки є спроба авторки відповісти на ці питання та показати його цікавий життєвий шлях.

Серед джерел, що відображають життя Івана Передерія, можна назвати «Особову справу» від Одеського окружного комітету КП(б)У за 1924 рік та від Одеського обласного комітету КПУ за 1962 р., заведену на нього як на працівника, знятого з персонального обліку, а також «Особову справу» від Одеського політехнічного інституту за 1953–1972 роки [1–3]. Цікавим є те, що в «Особовій справі» від політеху відсутні автобіографія Передерія, список наукових праць, а відомості про події життя, заповнені ним особисто, відрізняються у роках та місяцях від даних автобіографії та особистого листка «Особової справи» 1920-х років.

Так, наприклад, різняться дати його навчання та періоду служби в лавах червоноармійців під час революції 1917–1921 рр. Крім того, в інформації до особистого листа, заповненій І. Передерієм у 1922 р., у питанні про вільне володіння іншими мовами, крім російської, вчений назвав українську, а вже у 1926 р. він пише, що українською слабо пише та розмовляє. Напевно, оминаючи звинувачення у націоналізмі, вчений «підлаштовував» деякі дати свого життя під радянську ідеологію. Не завадить також зазначити, що у політехівській «Особовій справі» І. Передерія майже нічого не згадується про його життя до Другої світової війни, особливо заслуги та нагороди під час Першої світової. Повторно підкреслю, містяться лише скупі дані у кількох словах з нечіткими датами. Авторка вирішила, описуючи цей період життя Івана Яковича, довіряти більш «ранній» «Особовій справі» на нього, тим паче, у цьому джерелі деякі дати з подій згадуються по кілька разів без змін. Реконструкції основних віх життя ін-

І. Я. Передерій у 1960-х рр.

женера Передерія 1950-х рр. допомогла «Особова справа» від обкому партії, де вміщена його рукописна автобіографія та виписки з протоколів засідань бюро РК КП(б)У, Одеського горкому, обкому партії тощо [3, арк. 9–15]. Доволі мало відомостей про І. Передерія міститься в номерах університетської газети «Одеський політехнік» 1960–1970-х рр. Прізвище вченого згадується до роковин Дня перемоги у Другій світовій війні та колективних списках подяк. Іноді він писав статті-звіти про роботу групи народного контролю, очолюваної ним [8–11].

Серед книжкової літератури, у дослідженні Д. І. Рабіновича до 45-річчя ОПІ прізвище Передерія як директора інституту навіть не згадується [13].

Перші книжкові згадки про вченого-інженера І. Передерія містяться у виданні до 60-річчя створення Одеського політехнічного інституту [7]. Ім'я викладача зустрічається кілька разів як ветерана політеху, що має низку бойових нагород у Великій Вітчизняній. Подаються скупі відомості про його військову службу, діяльність в групі народного контролю [7, с. 2, 58, 135, 168, 173]. Лише «История Одесского политехнического в очерках» подає коротку біографію Івана Яковича, що опублікована у 2000 та перевидана у 2003 р. році під авторством Ю. С. Денисова та В. І. Бондаря [4–5].

Таким чином, на основі названих джерел та літератури авторка зробила спробу часткового відтворення життєвого шляху та діяльності вченого-інженера, директора ОПІ — Івана Передерія.

Передерій Іван Якович народився 13 червня 1897 р. у м. Херсоні однойменної округи в українській родині [3, арк. 5]. Доля цієї родини, як і доля самого хлопця, була досить важкою. Батько Івана, «вільний козак» Яків, був сином бідного селянина. З 12-річного віку йому вдалося отримати роботу на пароплаві, де він став моряком. Служив Яків Передерій на суднах аж до сорока одного року (1907 р.), але змушений був змінити рід діяльності через прикрий випадок. Одного разу кормовий ланцюг землечерпалки («грязечерпалки») відбив Якову ногу. Після цього чоловік повернувся на свою батьківщину до Полтавської губернії, пожив там три роки та помер від туберкульозу [2, арк. 10].

Ім'я матері Івана Яковича, на жаль, невідоме. Лише згадувалось, що вона була донькою селянина та до одруження пра-

цювала в місті покоївкою в заможній родині. Після смерті її чоловіка Якова, за словами І. Передерія, «знову пішла служити». Останні п'ять років свого життя по день своєї смерті вона працювала в одеській механічній пральні. Померла вона 1922-го року.

На час, коли помер батько Яків, Івану було всього дванадцять років. Крім того, у родині було ще двоє дітей, — його брата тоді виповнилось чотирнадцять, а сестрі вісім років. Доля трьох дітей лягла на плечі їх матері. Ситуація ускладнювалась і тим, що на 1910 р. Іван з братом навчалися в Одеському міському ремісничому училищі. Вкрай важке матеріальне становище родини змусило старшого брата залишити навчання. Але сам Іван продовжував взимку вчитися, а влітку працював «в економії поміщика біля молотилки» [2, арк. 10]. У 1914 році — період Першої світової війни, хлопець закінчує училище, опанувавши слюсарну справу, та залишається працювати в майстернях помічником майстра, отримуючи 18 рублів на місяць. Через рік юнака беруть слюсарем на Одеський завод сільськогосподарських машин І. Гена, де він пропрацював до червня (за даними іншої справи — травня) 1917 року.

Як відомо, у цей рік відбулася Лютнева революція в Росії, що потягнула за собою відречення Миколи II від престолу, встановлення влади Тимчасового уряду. Влітку 1917 року Івана зняли з обліку військовозобов'язаних та відрядили нести службу до Павлоградського полку «старої армії»*, де він був у званні рядового. Тимчасовий уряд продовжив бойові дії під час Першої світової війни. Відбувалася підготовка до великого стратегічного наступу російської армії на кінець квітня — початок травня 1917 року. Однак хаос і моральне розкладення військ, що виникли в результаті Лютневої революції, унеможливили проведення наступу в намічені терміни і він був відкладений на кінець червня. Основну роль в операції повинні були зіграти війська Південно-Західного фронту. Інші російські фронти, в тому числі й Румунський, куди потрапив Іван Передерій, повинні були наносити допоміжні удари [6]. Наступ провалився через катастрофічне падіння дисципліни в армії. За цим слідували липнева політична криза Тимчасового уряду та

---

* Російська імператорська армія, що після зречення Миколи II в лютому 1917 року перейменована на Революційну армію вільної Росії.

встановлення влади більшовиків у жовтні того ж року. Якраз у жовтні, згідно з автобіографією Івана Яковича, він тікає з Румунії та знову влаштовується на завод Гена, одночасно вступаючи до лав Червоної Гвардії. Безвладдя повністю охопило Одесу. Міські газети рясніли заголовками про бійки між гайдамаками і солдатами, солдатами і матросами, перестрілки між червоногвардійцями і гайдамаками. Тоді юнак воює проти гайдамаків в загоні ім. Чірікова. В той же час, з вересня 1917 р. до березня 1918 р., Іван Передерій продовжує працювати на заводі І. Гена до зайняття Одеси австрійськими військами згідно з Брестським миром УЦР та країн австро-німецького блоку. В цих умовах І. Передерій влаштувався слюсарем у приватну майстерню «Гоппа», де й пропрацював до приходу в місто Червоної Армії. Юнак відразу ж вступає (скоріше, поновлюється) добровольцем до 5-го Тлігуло-Березанського полку, пізніше перейменованого в 403-й радянський стрілецький полк. Тут він прослужив до березня 1920 р. В цей період І. Передерій брав участь в так званій Громадянській війні (так період Революції 1917–1921 рр. називали радянські історики).

Воюючи на боці Червоної Армії, Іван відступає у 1919 р. з полком на північ, де протягом серпня б'ється проти «петлюрівців-галичан» [2, арк. 10]. У вересні того ж року полк робить зупинку в Вязьмі Смоленської губернії, де, давно підпавши під радянську ідеологію, Іван Передерій вступає до лав комуністичної партії. У жовтні–листопаді полк, де служив юнак, кинули на боротьбу з Юденичем, звідти — на денікінський фронт, а після — на взяття м. Дубоссари. На початку 1920 р. І. Передерій був відправлений на військову операцію в м. Одесу. Але там його спіткала розповсюджена на той час хвороба — сипний тиф. На щастя, після чотирьох місяців, проведених у ліжку, Іванвилікувався. Після цього хлопець з'явився на пересильний пункт, звідки був направлений до караульного полку. З червня 1920 р. Іван служить в загоні особливого призначення при губернському військовому комісаріаті як червоноармієць та культпрацівник.

Коли революція закінчилась, а радянська влада вкорінилася на території України, Іван Передерій, включаючись в мирне життя, за власним бажанням був відраджений до Одеського політехнічного інституту на робітничий факультет, де навчав-

ся з 1921 по 1924 роки (за автобіографією — у 1923 р.) [2, арк. 11]. В кінці літа 1921 р. Передерія як партпрацівника відправляють на продподаток до Новопавлівської волості Одеської області, де він пропрацював три місяці волполітом, політичним уповноваженим та в грудні прибув знову до «рабфаку» [3, арк. 5 зв.]

У вересні 1924 (за іншими даними — 1925-го)* року юнак перейшов до Одеського політехнічного інституту на другий курс. Через рік Іван перериває навчання, його направляють працювати до Одеського окружного комітету КП(б)У в якості інструктора по вишах. В окрпарткомі Передерій перебуває до грудня 1926 р. та за його проханням «був відпущений» для продовження навчання [3, арк. 5 зв.]. З жовтня 1926 року — хлопець знову студент політехнічного.

Потрібно зазначити, що протягом 1930–1945 рр. наш інститут декілька разів змінював назву та зазнавав реорганізації. У 1930 р. навчальний заклад, як і всі радянські політехнічні інститути, був розукрупнений. На його ґрунті за участі основних кадрів інституту були створені галузеві вищі, наприклад, енергетичний інститут, інститут інженерів водного транспорту і т. д. [13, с. 11]. Залишки розформованого ОПІ були переведені в ОВРПІ — Одеський вечірній робітничий індустріальний інститут (до 1928 р. — Вечірній робітничий технікум). У 1933 р. у зв'язку з укрупненням вишів частини колись роздрібного інституту знову об'єдналися під новою назвою — Одеський індустріальний інститут, що об'єднав Одеський вечірній індустріальний інститут, Енергетичний інститут, Хіміко-технологічний інститут, Інститут народного господарства та Вищий будівничий технікум [13, с. 11]. У квітні 1945 р. інституту була повернена його стара назва — Одеський політехнічний.

Отже, Іван Передерій стає у травні 1930 р. студентом Енергетичного інституту. Після отримання спеціальності юнак полишає навчання. У жовтні того ж року його зараховують до аспірантури Науково-дослідного інституту променергетики. Після закінчення навчання у березні 1931 р. досвідченого та ініціативного інженера-теплотехніка Передерія відразу ж

---

* Згідно з посвідченням № 531294, що видане Міністерством вищої освіти СРСР у 1955 р. (Архів ОНПУ. — Оп. 19. — Од. обл. 183: Особова справа Передерія Івана Яковича... — Арк. 2).

обирають директором Одеського вечірнього робітничого індустріального інституту. Призначення випускника на таку відповідальну посаду пояснюється досвідом праці І. Передерія в якості інструктора окружному КППС по вишах. Одночасно він працює й асистентом.

Нові завдання, що постали перед інститутом, викликали зміни у навчальних планах, формах і методах педагогічного процесу. Термін навчання було встановлено від 3 до 3,5 років. На вивчення загальнотехнічних і спеціальних дисциплін відводилося 80–85% навчального часу, крім виробничої практики. Одним з нововведень в цей період стає лабораторно-бригадний метод навчання, при якому в основу навчального процесу були покладені семінарські та лабораторні заняття, а залікова система перевірки знань студентів була замінена колективними співбесідами [12].

Отже, ректорство І. Я. Передерія може служити прикладом підбору і розстановки керівників вищих закладів в радянський час. Головним був не науковий ступінь, не вчене звання, а відданість комуністичній партії. За час його керівництва в політехнічному інституті ні в навчальній, ні в науковій, ні в виховній роботі суттєвих змін не сталося.

П'ять років (з березня 1933 р.) Іван Передерій пропрацював інструктором обкому КП України по вишах. З цієї посади він був знятий за те, що «недостатньо викривав троцькіста Стугарьова» [3, арк. 5 зв.]. У подальшому, як видно з автобіографії Івана Передерія, це звинувачення не підтвердилось. В лютому 1937 р. він знову повертається до рідного політеху, де його обирають викладачем та завідувачем навчально-виробничих майстерень Індустріального технікуму. Через рік Іван Якович знову був звинувачений, що він, працюючи в партапараті обкому КП(б)У повністю втратив партійну пильність. Крім того, він звинувачувався у зв'язках з ворогами народу — Іванченком, Сахном, Кісільгофом та Малим, в захисті виключених з партії «троцькістів» Стугарьова, Демидова, Простоти, Прокоповича і не лише їх не викривав, але часто «прикривав». «Непокоїв» парторганізацію факт приховання І. Передерієм, що його брат був ув'язнений на 10 років як ворог народу, за що Іван Якович був виключений Ворошиловським РК КП(б)У з лав ВКП(б) [3, арк. 6, 10]. У березні 1939 р. Одеський міськком партії розгля-

нув апеляцію Передерія та відмінив рішення райкому партії, але записав йому сувору догану з попередженням [3, арк. 13]. Таким чином, це могло потягнути за собою важкі наслідки та завершення кар'єри І. Передерія не лише як партпрацівника. Знову нова боротьба та подання апеляції з проханням відміни рішення міськкому партії. Обком КП(б)У все ж залишив Івана Яковича в партії без догани [3, арк. 6]. З кінця 1939 р. інженер Передерій працює заступником директора з технічної частини 2-ї Одеської нафтобази [1, арк. 3 зв.].

Коли у червні 1941 р. Німеччина напала на СРСР, Іван Якович разом зі своїми товаришами йде на фронт. Його відразу ж призначають командувачем батареї 638-го зенітного артилерійського полку Приморської армії під Одесою. Навесні 1942 року на Керченському півострові він був поранений у стегно та три місяці лікувався у військових шпиталях Сталінграду та Астрахані [3, арк. 3 зв.]. В кінці літа при виписці зі шпиталю Івана Передерія призначають начальником 8-ї армійської майстерні відділу постачання паливом 28-ї армії Сталінградського фронту, пізніше Південного фронту. З червня (за іншими даними — грудня) 1943 р. до закінчення війни він керує 18-ю фронтовою майстернею по ремонту обладнання 4-го Українського фронту. [3, арк. 6]. Після ліквідації кримського угруповання німецьких військ ввірена І. Передерію бойова частина була переправлена в розпорядження 1-го Українського фронту.

На цій посаді в званні інженер-майора 1 вересня 1945 р. він був демобілізований [1, арк. 30]. Ще під час війни у 1944 р. Передерія нагороджують трьома бойовими відзнаками: орденом «Червоної зірки» та медаллю «За бойові заслуги» за зразкове виконання бойових завдань, а також медаллю «За оборону Одеси». Крім того, після війни він нагороджений медалями «За оборону Сталінграда» та «За перемогу над Німеччиною у Великій Вітчизняній війні 1941–1945 рр.» [1, арк.15].

Сім'я І. Передерія до початку німецько-радянської війни 1941 р. складалася з дружини Марії Василівни, сина Володирича та доньки Лідії.

Володимир Передерій загинув під Воронежем на оборонних роботах у 1942 р. Донька Лідія служила в лавах радянської армії до вересня 1945 р. [3, арк. 6 зв.].

Коли настав мирний час, Іван Якович знову входить до парт-апарату. Тепер він секретар партійної організації Одеського інституту інженерів морського флоту та асистент кафедри парових машин. Робота І. Передерія на посаді секретаря оцінювалась бюро обкому КП(б)У як незадовільна. У постанові обкому про стан партійно-політичної роботи в інституті за 1950 р. були нарікання, що партбюро та його секретар товариш Передерій «не прийняли належних заходів по розповсюдженню принципової більшовистської критики... на викриття та усунення недоліків у роботі парторганізації... критика носила поверховий, безпредметний характер» [3, арк. 24]. Вкотре його було попереджено — якщо товариш Передерій докорінним чином не покращить керівництво парторганізацією інституту, то буде призначений до суворой партійної відповідальності [3, арк. 27].

З кінця 1950 р. — він партійний секретар політехнічного інституту [1, арк. 14].

Що стосується наукової діяльності Передерія, то з 1946 по 1950 роки він викладає в інституті в якості асистента на кафедрі парових машин та допоміжних механізмів (пізніша назва — кафедра парових турбін та теплових електричних станцій; сучасна — теплових електричних станцій та енергозберігаючих технологій). Далі Іван Передерій довгий час працював старшим викладачем при кафедрі технології металів та металознавства, а на 1968 р. — він вже доцент цієї кафедри. За час роботи на кафедрі Іван Якович заслужив повагу та користувався заслуженим авторитетом серед працівників інституту та студентів. Згідно з характеристиками, І. Передерій був принциповим, вдумливим, серйозним викладачем, володів великим життєвим досвідом, мав чутливий підхід до людей. Читав лекційні курси «Технологія металів», «Технологія металів та інших конструкційних матеріалів». Доцент проводив науково-дослідну роботу в області розробки нових типів покриттів на деталях машин, що підвищують їх зносостійкість та довговічність. З часу праці в політехнічному до 1967 р. Іван Передерій 17 разів обирався до складу партійного комітету інституту [1, арк. 31, 32]. Відомо, що протягом 60-х — початку 70-х років він очолював групу народного контролю з науково-дослідницької та адміністративно-господарської роботи вишу. Народні контролери розглядали та за допомогою парткоміте-

ту і ректорату добивалися усунення недоліків у зберіганні та використанні на кафедрах обладнання, апаратури, вартісних матеріалів, у виконанні та впровадженні госпдоговірних робіт, витраті фонду заробітної платні та будівельних матеріалів по відділу капітального будівництва, в стані техніки безпеки в майстернях та лабораторіях, правильності видачі випускникам вільних дипломів на право самостійного працевлаштування та інших [7, с. 173; 7–10].

У короткому історичному нарисі про історію розвитку Одеського політехнічного інституту за 1968 р. доцент Іван Передерій згадується частіше, ніж інші викладачі закладу. Серед інших у книзі його назвали «ветераном вишу» [7, с. 58], а в розділі «В авангарді колективу», описуючи досягнення працівників політехнічного, Івана Яковича згадують на першій сторінці та першим у переліку [7, с. 168]. Це свідчить про беззаперечний його авторитет серед працівників інституту.

Доцент Іван Передерій працював викладачем політехнічного аж до самої смерті. Його життя закінчилося 2 лютого 1972 року.

З 1958 по 1972 рр. Іван Якович отримав 6 подяк [1, арк. 8, 10, 13, 21, 34, 37]. Наприклад, у 1968 р. він отримав подяку в зв'язку з 50-річчям Радянських Збройних Сил [1, арк. 34], а в 1969 р. — за активну участь в роботі інститутської газети «Одеський політехнік» [1, арк. 37].

Крім того, І. Передерій 9 разів занесений на Дошку Пошани інституту. Так, у 1961–1962 рр. — за проявлену активність та досягнуті успіхи у науковій та допоміжній роботі колективу інституту, а також за досягнуті виробничі успіхи та активну участь у суспільному інститутському житті [1, арк. 16, 17, 19]; у 1964 р. та 1967 р. — за досягнення високих показників у навчанні та вихованні висококваліфікованих спеціалістів для народного господарства та за успіхи у науково-дослідницькій роботі та інше [1, арк. 20, 22, 23, 24, 33, 36].

У 1968 р. Іван Передерій нагороджений грамотою у зв'язку з 50-літнім ювілеєм ОІІ, а в 1970 р. — занесений в Книгу трудової слави інституту [1, арк. 35, 38]. Остання нагорода, яку він отримав, є «За доблесну працю (За військову доблесть). В ознаменування 100-річчя з дня народження Володимира Ілліча Леніна».

Отже, життєвий шлях Івана Передерія, як і багатьох на той час радянських людей був тісно пов'язаний з комуністичною партією, що контролювала та коригувала його роботу як партпрацівника часто жорсткими методами, з неодноразовими погрозами виключення з партії. На прикладі біографії Івана Яковича бачимо, що більш важливими на той час були якості людини як члена партії, а не науковця чи викладача.

Перспективою подальшого дослідження може стати публікація відомостей саме про наукову діяльність І. Передерія та детальніший опис його праці на посаді директора Одеського індустріального інституту.

Література та джерела

1. Архів Одеського національного політехнічного університету. — Ф. 1. — Оп. 19. — Од. обл. 183: Особова справа Передерія Івана Яковича, 1 вересня 1953 р. — 2 лютого 1972 р. — 42 арк.
2. Государственный архив Одесской области. — Ф. П-7: Одесский окружной комитет КП(б)У. — Оп. 2. — Д. 2354: Личное дело. Передерий Иван Яковлевич (22 ноября 1924 г.). — 11 л.
3. Государственный архив Одесской области. — Ф. 11: Одесский областной комитет КП Украины. — Оп. 70. — Д. 286, Личное дело на работника, снятого с персонального учета. Передерий Иван Яковлевич № 2943 (1962 г.). — 45 л.
4. История Одесского политехнического в очерках / авт.-сост.: Ю. С. Денисов, В. И. Бондарь; вступ. ст. В. П. Малахова; под ред. В. П. Малахова. — О.: ОГПУ: Астропринт, 2000. — 444 с.: ил.
5. История Одесского политехнического в очерках 1918–2003 / Ю. С. Денисов, В. И. Бондарь. — Одесса: Астропринт, 2003. — 656 с.
6. Наступ Керенського [Електронний ресурс] // Вікіпедія. Вільна Енциклопедія. — Режим доступу : https://en.wikipedia.org/wiki/Kerensky_Offensive. — Дата звернення: 14.05.2018.
7. Одесский политехнический институт. Краткий исторический очерк (1918–1968) / авторы-составители: Е. И. Цымбал, В. В. Никулин. — К.: Изд-во Киев. ун-та, 1968. — 223 с.
8. Передерій І. Економія — справа кожного / І. Передерій // Одеський політехнік. — 1970. — 6 червня, № 22 (691).
9. Передерій І. Контроль масовий, дійовий / І. Передерій // За індустріальні кадри. — 1964. — 8 жовтня, 33(442). — С. 2.
10. Передерій І. Семінари допомогли / І. Передерій // Одеський політехнік. — 1971. — 19 червня, № 24 (734).
11. Передерій І. Я. З парторганізацією разом / І. Я. Передерій, І. М. Харченко // За індустріальні кадри. — 1966. — 3 березня, № 8(510). — С. 2.

12. Про університет. Історія [Електронний ресурс] // Одеський національний політехнічний університет. Офіційний сайт. — Режим доступу: <http://ou.ua/about/history>. — Дата звернення: 14.05.2018.
13. Рабинович Д. И. 45-летие ОПИ, 1918–1963. История возникновения и развития Одесского политехнического института : краткий очерк. — Одесса : [ОПИ], 1963. — 52 с.

REFERENCES

1. Osobova sprava Perederiia Ivana Yakovycha — *Personal case Perederiy Ivan Yakovych* (1972) F. 1. D. 19. C. 183. September 1 1953 — February 2 1972. Archive of the Odessa National Polytechnic University. (In Russian).
2. Lichnoe delo. Perederij Ivan Jakovlevich — *Personal case. Perederiy Ivan Yakovlevich* (1924) F. P-7 Odessa Regional Committee of Communist Party of Ukraine. D. 2. C. 2354. (November 22 1924). State Archives of Odessa Region. (In Ukrainian. In Russian).
3. Lichnoe delo na rabotnika, snjatogo s personal'nogo ucheta. Perederij Ivan Jakovlevich № 2943 — *A personal file for an employee removed from personal records. Perederiy Ivan Yakovlevich*. No. 2943 (1962) F. 11. Odessa Regional Committee of Communist Party of Ukraine. D. 70. C. 281. State Archives of Odessa Region. (In Russian).
4. DENISOV, Ju.S. & BONDAR', V. I. (2000) Istorija Odesskogo politehnicheskogo v ocherkah — *History of Odessa polytechnic in essays*. Odessa: Odessa Polytechnic University. Astroprint. (In Russian).
5. DENISOV, Ju.S. & BONDAR', V. I. (2003) Istorija Odesskogo politehnicheskogo v ocherkah 1918–2003 — *History of Odessa polytechnic in essays 1918–2003*. Odessa: Astroprint. (In Russian).
6. WIKIPEDIA (2018) Nastup Kerens'kogo — *Kerensky's Offensive* [Online] Available from: https://en.wikipedia.org/wiki/Kerensky_Offensive. [Accessed: 14 May 2018]. (In English).
7. CYMBAL, E. I. & NIKULIN, V. V. (1968) Odesskij politehnicheskij institut. Kratkij istoricheskij ocherk (1918–1968) — *Odessa Polytechnic Institute. Brief historical essay (1918–1968)*. Kiev: Kiev University Publishing House. (In Russian).
8. PEREDERIY, I. (1970) Ekonomiya — sprava kozhnoho — Savings — Everyone's Case. Odes'kyu politekhnik — *Odessa Polytechnic*. 6 June. 22 (691). (In Ukrainian).
9. PEREDERIY, I. (1964) Kontrol' masovyy, diyovyy — Control massive, effective. Za industrial'ni kadry — *For industrial frames*. 8 October. 33 (442). p. 2. (In Ukrainian).
10. PEREDERIY, I. (1971) Seminary dopomohly — Workshops helped / I. Perederij. Odes'kyu politekhnik — *Odessa Polytechnic*. 19 June. 24 (734). (In Ukrainian).
11. PEREDERIY, I. Ya. & KHARCHENKO, I. M. (1966) Z partorhanyzatsiyeyu razom — With Party Organizing Together. Za industrial'ni

- kadry — *For Industrial Frames*. 1966. 3 March. 8 (510). p. 2. (In Ukrainian).
12. ODESSA NATIONAL POLYTECHNIC UNIVERSITY. OFFICIAL SITE. (2018) *About university. History* [Online] Available from: <http://opu.ua/about/history>. [Accessed: 14 May 2018]. (In Ukrainian).
  13. RABINOVICH, D. I. (1963) 45-letie OPI, 1918–1963. *Istorija vznikovenija i razvitija Odesskogo politehnicheskogo instituta : kratkij ocherk — 45th anniversary of OPI, 1918–1963. History of the emergence and development of the Odessa Polytechnic Institute: a brief essay*. Odessa: OPI. (In Russian).

Надійшла до редакції 1 червня 2018 р.

УДК 378.4(477.74):377:930.1

О. В. Мельник

ВІДКРИТТЯ ОДЕСЬКОГО ПОЛІТЕХНІЧНОГО ІНСТИТУТУ ТА ОСВІТНЯ СИТУАЦІЯ В ОДЕСІ У 1918 РОЦІ

Мельник Олег Віталійович, канд. іст. наук, доц., доцент кафедри історії та етнографії України, e-mail: oleg_trac@ukr.net

Одеський національний політехнічний університет,
просп. Шевченка, 1, Одеса, 65044, Україна

АНОТАЦІЯ

Статтю присвячено розвитку вищої освіти в Одесі у 1918 році та відкриттю Одеського політехнічного інституту, а також факторам, що сприяли цьому процесу. На матеріалах періодичних видань простежується процес підготовки до відкриття Політехнічного інституту, а також вплив громадськості, місцевого самоврядування на цей процес.

Автор досліджує періодичні видання регіональної преси міста Одеси «Одеські новини» та «Одеський листок», які містили статті та оголошення, щодо загальної ситуації в місті, відкриття нових вищих навчальних закладів та розвитку студентського самоврядування в 1918 році.

Дослідження показує складний процес розвитку освітніх тенденцій в Українській державі 1918 року та впливу на це науковців та студентів — втікачів від «червоного терору» з інших міст колишньої Російської імперії. Проаналізовано складні процеси, що вплинули на розвиток вищої освіти в Одесі у 1918 році та позначились на структурі вищих навчальних закладів міста.

© Мельник О. В., 2018